

Поздняков О.В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

УТВОРЕННЯ ДЕТЕРМІНАТИВНИХ КОМПОЗИТ У НІМЕЦЬКОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЛЕНЗІ

Актуальність здійсненого дослідження визначається зростанням ролі молодіжного сленгу у процесі загальнонаціональної німецькомовної комунікації та зумовленим цим зростанням інтересу до даного лінгвістичного явища у сучасній германістиці.

Словоскладання є одним з найпродуктивніших способів словотвору в німецькій мові [1:32]. Це стосується як літературного варіанта німецької мови, так і субстандартних мовних підсистем, зокрема, молодіжного сленгу.

У сучасній германістиці є кілька класифікацій складних слів. У нашій роботі ми використовуємо популярну серед вітчизняних дослідників структурно-семантичну класифікацію, згідно якої лексичні одиниці, утворені шляхом словоскладання, поділяють на детермінативні композити, копулятивні композити і зсуви [2:200].

Метою статті є визначення особливостей словотвору німецького молодіжного сленгу на прикладі процесу утворення детермінативних композит.

Однак з огляду на те, що досліджуване мовне явище формується під впливом космополітичного середовища різноманітних субкультур, пропагованих засобами масової інформації як важливого інструменту соціально-вікової ідентифікації на надрегіональному рівні, вважаємо необхідним врахування даних факторів.

Предметом дослідження є процес утворення детермінативних композит-сленгізмів.

Об'єкт дослідження становить лексика німецького молодіжного сленгу як специфічної мовної підсистеми.

З огляду на це **матеріалом** дослідження послужили сленгізми трьох частин мови – іменники, дієслова і прикметники, відібрані із спеціальних словників німецького молодіжного сленгу, які:

– утворені на основі німецького мовного матеріалу без використання як їх компонентів запозичень з інших мов;

– не зафіксовані у стандартизованих лексикографічних джерелах у формі детермінативних композит.

Наукова новизна статті полягає у тому, що у ній вперше здійснено комплексну характеристику номінативних процесів у лексиці німецького молодіжного сленгу з позицій їх екстралінгвальної детермінованості з використанням актуальних лексикографічних джерел. Ця характеристика здійснена шляхом поєднання теоретичної бази фундаментальних праць з лексикології з новітніми підходами.

Завданням дослідження є кількісно-якісний опис процесу утворення детермінативних композит-сленгізмів та визначення у ньому ролі соціально-вікових чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що формування лексики молодіжного сленгу, з одного боку, як елемента загальної системи німецької мови відображає стандартизовані номінативні процеси, з іншого, як мовно-комунікативного зразка представників конкретної соціально-вікової групи, відзначається певними особливостями, зумовленими розвитком індивіда у адолесцентній фазі [3:36; 4:12-43; 5:35-68; 6:39; 7:13; 8:14-18].

Загалом було відібрано 491 сленгізм, утворений шляхом поєднання німецьких основ. Найбільше серед них іменників – 427 лексичних одиниць (86,97% загальної кількості детермінативних композит). Значно поступаються за цим показником дієслова – 44 лексичні одиниці (8,96% загальної кількості детермінативних композит) і прикметники – 20 лексичних одиниць (4,07% загальної кількості детермінативних композит).

Варто відзначити, що трикомпозиції властиві для структури сленгізмів-іменників – 42 лексичні одиниці (9,84% їх загальної кількості). Серед складних прикметників зафіксована лише 2 таких лексичні одиниці (10% їх загальної

кількості). Складні слова, утворені з чотирьох і більше основ у жодній з досліджуваних частин мови не виявлені.

1). Утворення композит-іменників. Для двоосновних детермінативних композит-іменників найбільш поширеним є поява у ролі першого компонента іменника. Домінуючим є поєднання двох іменників.

Напр.: *Apfeltasche – vollgeschnieftes Taschentuch*

Pestlippe – Herpes

Dachhase – Katze

Також часто у ролі першого компонента виступає дієслівна основа.

Напр.: *Denkschüssel – Kopf*

Kackrappe – Toilettenpapier

Rollkabine – Schulbus

Рідше у іменних двокомпонентних детермінативних композитах першим компонентом виступає прикметник.

Напр.: *Schwachmat – Idiot*

Dünnschiß – Unsinn

У ході дослідження виокремлено не зазначені у фаховій літературі [9], яка описує словотворчі процеси літературної німецької мови, характерні для німецького молодіжного сленгу перші частотні компоненти – *Voll-* і *Diplom-*. Вважати їх частотними компонентами дають підставу серійність та незначний семантичний зсув у порівнянні з відповідними словами, і мають узагальнене значення відповідної ознаки. [10:131] Менш яскраво вираженою є зміна значення у випадку з *Voll-*.

Напр.: *Vollpfosten – besonders dumme Person*

Vollsocke – 1. Idiot; 2. Dummkopf

Voll-Lampe – 1. Geistesblitz; Dummkopf

Vollhorst – Depp

У порівнянні з *Voll-* *Diplom-* відзначається значнішим семантичним зсувом і використовується для підсилення значення другого компонента, яким є дериват з суфіксом *-er*.

Напр.: *Diplom-Zyniker, Diplom-Alker, Diplom-Dröhner*

Ряд других компонентів іменних композит утворені за допомогою демінутивного суфікса німецького походження *-chen*, який у німецькому молодіжному сленгу надає даним лексичним одиницям іронічного забарвлення.

Напр.: *Igelschnäuzchen – kleine weibliche Brust*

Lungenbrötchen – Zigarette

Tonnentäubchen – dicke, übergewichtige Frau

Також як другий компонент іменних композит зафіксовані деривати із суфіксом іншомовного походження жіночого роду *-tion* при зв'язаній твірній основі.

Напр.: *Erzeugerfraktion – Eltern*

Gasellenfraktion – Gruppe dünner Mädchen

Рідше другими компонентами виступають деривати, утворені шляхом додавання суфіксів іншомовного походження чоловічого роду.

Напр.: *Diplommüllologe – Person, die viel Unsinn redet*

Gedankenmanifestor – Stift

Як другі компоненти використовуються і віддієслівні деривати, утворені шляхом префіксації.

Напр.: *Programmabsturz – Unfähigkeit, etwas zu kapieren*

Lippenbekenntnis – Kuss

Деривати із суфіксами жіночого роду *-tion* і *-ung* використовуються і як перші частотні компоненти.

Напр.: *Kommunikationskeule – Telefon*

Evolutionsbremse – Idiot

Bildungsschuppen – Schule

У процесі аналізу лексикографічного матеріалу було виявлено конверсиви-субстантивовані числівники серед других компонентів іменних композит.

Напр.: *Gesichtsfünf – unattraktives Gesicht*

Vollnull – Versager

Нами зафіксовано явище використання як перших компонентів віддієслівних дериват, утворених шляхом префіксації, що є характерним для композитоутворення німецького молодіжного сленгу.

Напр.: *Aufrisszone – Ort, an dem man mit hoher Wahrscheinlichkeit einen
Freund oder eine Freundin finden kann*
Ausschnittglotzer – Spanner

Як перші компоненти можуть використовуватися деривати, утворені за допомогою суфікса *-er*.

Напр.: *Mördergurke – großgewachsener Penis*
Reiterhoff – Bordell

Водночас, для процесу утворення двоосновних іменних композит характерним є використання сполучувальних елементів. Їх використання при композитоутворенні відбувається відповідно до правил традиційного словотвору. Найчастіше використовується сполучувальний елемент *-n-*, рідше – *-s-*.

Напр.: *Affensperma – Bananensaft*
Elefantenschuh – Kleinwagen
Bulettenschmied – Betreiber einer Imbissbude
Gesichtsgrotte – unattraktives Gesicht

Що стосується трикомполит-іменників [11:78], то тут переважають слова, у яких в першому безпосередньому складнику виступає поєднання двох основ іменників, а в якості другого безпосереднього складника – третя.

Напр.: *Bordsteinschwalbe – Mädchen auf dem Straßenstrich*
Prunkprotzkutsche – schneller Wagen
Mastdarmakrobat – Arschkriecher
*Landkreismatrazze – Mädchen, das mit vielen Jungen aus ihrem Umkreis
schläft*
Schwitzrückenseminar – Sauna
Schnittlauchbande – Politeistaffel

У структуру першого безпосереднього складника у трикомполитах може входити віддієслівний дериват, а другим безпосереднім складником виступати основа іменника.

Напр.: *Bauarbeiterdekolletee – Hose, die zu tief blicken lässt*
Bauarbeitermarmelade – Hackfleisch

У структуру першого безпосереднього складника трьохкомпонентних композитів входить також основа прикметника.

Напр.: *Klugscheißmodus – Besserwisser, Angeber*

Nahkampfstachel – Penis

Другим безпосереднім складником у таких випадках може з'являтися “популярний” молодіжний дериват з суфіксом *-er*.

Напр.: *Dünnbrettbohrer – Dummkopf, begriffsstutzige Person*

Dickbrettbohrer – 1. Person mit viel Verstand; 2. Dickkopf; 3. männliches Geschlechtsteil

Утворені трикомпоненти за іншими моделями є одиничними, що свідчить про різноманітність вибору засобів адолесцентами при даному способі словотвору.

Напр.: *Bildungsvermittlungsinstitut – Schule*

Breitarschantilope – Person mit breiten Hüften

Feinkostgewölbe – dicker Bauch

Fünf-Finger-Rabatt – Diebstahl

Gesichtselfmeter – unattraktives Gesicht

Gehsteigpanzer – sehr korpulente Person

Семантика зв'язку між компонентами композитів-іменників визначається специфікою досліджуваного мовного явища і детермінована концентрацією лексики німецького молодіжного сленгу у межах відповідних тематичних груп.

У випадку, коли першим безпосереднім складником є іменник (також віддієслівний дериват), його найбільш поширеними семантичними відношеннями до другого безпосереднього складника є:

– приналежність;

Напр.: *Pennercabrio – Einkaufswagen*

Zeckentaxi – Katze

– предмет порівняння;

Напр.: *Kameltänzer – 1. Idiot; 2. Dummkopf*

Schrottkarre – altes Auto

– оснащеність;

Напр.: *Pulloverschwein – Schaf*

Pelzlümmel – männliche Person mit extrem langen und dicken Haaren

– видове відношення;

Напр.: *Nuttendiesel – schlecht riechendes Parfüm*

Nuttenpiffi – kleiner Hund

– суб'єкта дії або стану;

Напр.: *Autofurz – Abgas*

Bienenstich – Mädchensammler

– місця.

Напр.: *Tubensonne – Selbstbräuner*

Taschedrachen – Feuerzeug

Варто відзначити, що об'єктне відношення першого безпосереднього складника до другого для композит-іменників німецького молодіжного сленгу не є характерним.

Використання у якості другого безпосереднього складника імені або власної назви у німецькому молодіжному сленгу є засобом вираження іронічного ставлення до предмета найменування.

Напр.: *Rentner-Bravo – Apothekenrundschau*

Gruselute – unattraktive Frau

Якщо першим безпосереднім складником є дієслівна основа, його найбільш поширеним у німецькому молодіжному сленгу семантичні відношення до другого безпосереднього складника є призначення предмета, вираженого другим безпосереднім складником.

Напр.: *Fressleiste – Mund*

Sehlappen – Augen

Rammelbude – Bordell

У процесі здійсненого дослідження було виявлено також семантичне відношення, при якому перший безпосередній складник виражає дію, у результаті якої виробляється другий. Однак дане відношення зустрічається у німецькому молодіжному сленгу значно рідше.

Напр.: *Sprechkäse – Speichelreste im Mundwinkel*

Sprühwurst – Durchfall

Прикметники-перші безпосередні складники композит-іменників виражають внутрішню або зовнішню ознаку другого безпосереднього складника.

Напр.: *Hartgas – stark berauschendes, alkoholisches Getränk*

Junghuhn – junges Mädchen

Weichei – Weichling, Schwächling

Утворення композит-імеників німецького молодіжного сленгу супроводжується семантичними змінами. Найчастіше це – метафоричне, рідше – метонімічне перенесення найменування. Вони можуть стосуватися:

– першого компонента композити;

Напр.: *Nippelwetter – sehr kaltes Wetter*

Kürbiskappe – Mütze, Kopfbedeckung

– другого компонента композити;

Напр.: *Zungenkugel – Zungenpiercing*

Mundgardine – Vollbart

– обох компонентів композити.

Напр.: *Phosphatpenis – verbrannte Bratwurst*

Schädelficken – Kopfschmerzen

Характерною ознакою композит-іменників німецького молодіжного сленгу є утворення лексико-семантичних рядів.

Найчастіше відбувається утворення лексико-семантичних рядів з першим повторюваним компонентом.

Напр.: *Lungenbedürfnis – Lust auf eine Zigarette*

Lungentorpedo – Zigarette

У даному випадку перший компонент може:

– вживатися у прямому значенні;

Напр.: *Analhusten – Blähung*

Analseufer – entweichende Blähung

Analpolonaise – Gruppensex homosexueller Männer

– зазнавати семантичного переосмислення.

Напр.: *Schnittenmillionär – Mann mit vielen Frauen*

Schnittenschaukel – auffälliges Auto

У складі таких лексико-семантичних рядів зафіксовано синонімічні відношення між їх одиницями.

Напр.: *Popelplane, Popelteppich – Taschentuch*

Speichelhockey, Speichelkonferenz, Speicheltanz – Zungenkuss

Значно меншою є кількість лексико-семантичних рядів з другим повторюваним компонентом. Таким композитам притаманні синонімічні відношення.

Напр.: *Phytmuspräsident, Plattenpräsident – Schlagzeuger*

2). Композитоутворення дієслів. Для утворення композит-дієслів німецького молодіжного сленгу характерним є використання у якості словотворчих засобів перших частотних компонентів. Найбільш продуктивними серед них є три: *voll-*, *weg-* і *daher-*.

voll- надає дієловам значення:

– здійснення дії у повному обсязі;

Напр.: *vollsamem – jemandem vollquatschen*

vollwamsen – jemandem verprügeln

– наповнення чого-небудь – у цьому значенні у німецькому молодіжному сленгу зустрічається рідко.

Напр.: *volldröhnen – sich betrinken, Drogen nehmen*

vollknallen – sich besaufen

weg- надає дієловам значення:

– віддалення (часто);

Напр.: *wegklemmen, wegschalten – weglaufen*

– вилучення чого-небудь (рідко);

Напр.: *wegtun – sich etwas reinziehen*

daher- надає дієловам значення:

– необдуманної дії при основах дієслів мовлення (часто);

Напр.: *daherrülpfen – extrem dummes Zeug reden*

daherlabern – Unsinn reden

– наближення при основах дієслів руху (рідко).

Напр.: *daherpudeln – ziemlich erschöpft daherkommen*

Серед інших частотних компонентів можна відзначити *los-*, який у німецькому молодіжному сленгу надає дієсловам значення початку дії.

Напр.: *loszittern – sich aufmachen, etwas in Angriff nehmen*

loshämmern – schnell fahren, rasen

Перший частотний компонент *hin-* при утворенні сленгових композит-дієслів надає останнім значення:

– стану;

Напр.: *hinflexen – sich ausruhen*

– тривалості, рівномірності дії.

Напр.: *hinwaffeln – ununterbrochen reden*

Ще 8 зафіксованих композит-дієслів утворені за допомогою 7 різних перших традиційних частотних компонентів.

Відсутність у проаналізованому лексикографічному матеріалі сленгізмів-дієслів, утворених способом композитоутворення за допомогою других частотних компонентів визначається відмовою адолесцентів від використання їх у процесі формування своєї лексики як надто “стандартизованих” для задоволення прагнення оригінальності та реалізації мовнокреативного потенціалу.

Утворення композит супроводжується метафоричними перенесеннями найменування.

Напр.: *bergwandern – popeln*

vollknödeln – jemanden vollquatschen

Результати здійсненого дослідження засвідчують використання у процесі композитоутворення дієслів традиційних других частотних компонентів як явище, яке не є притаманним словотвору німецького молодіжного сленгу.

3). Композитоутворення прикметників. Як вказано вище, складні прикметники становлять незначну частку загального масиву композит-сленгізмів. Це зумовлює обмеженість їх словотворчих моделей.

Найбільш продуктивним є поєднання основи іменника з основою якісного прикметника.

Напр.: *prasseldumm – total dämlich*

notgeil – unter sexuellem Zwang stehend

hammerhart – sehr gut, wunderbar

Іноді при такому композитоутворенні використовується сполучний елемент, поява якого зумовлена особливостями даних іменників-перших компонентів.

Напр.: *rattenscharf, rabenstark – 1.besonders gut, hervorragend, alles, was eine unbedingt positive Wertung verdient; 2.sexuell aufreizend, anziehend*

Продуктивним є також використання як других компонентів відсубстантивних дериват, утворених за допомогою німецьких та запозичених суфіксів. Більшість їх мають значення загального суперлативу.

Напр.: *zementbombig – sehr gut, toll*

fotomondös – auf Fotos gut aussehend

krokofantös – hervorragend, fantastisch, besonders gut

Шляхом поєднання двох основ іменників і основи прикметника утворені обидві зафіксовані трикомпозиції.

Напр.: *lebensmittelschwanger – dick*

friedhofsblond – grauhaarig

Структура композит-прикметників визначає семантичні відношення їх компонентів. Це – порівняння, предметом якого виступає перший безпосередній складник-іменна основа.

Напр.: *stutendoof – besonders doof*

Найчастіше при цьому відбувається інтенсифікація ознаки порівняння.

Напр.: *hackebreit, hakedicht – betrunken*

Як у випадках композитоутворення іменників і дієслів, для складних прикметників-сленгізмів характерними є перенесення найменування.

Напр.: *hirnblind – dumm*

Висновки та подальші перспективи досліджень. З огляду на соціально-вікову зумовленість номінативних процесів у лексиці німецького молодіжного сленгу вважаємо, що утворення детермінативних композит є наслідком прагнення суб'єктивної оцінки предмета номінації за допомогою уточнення його певних особливостей.

Напр.: *Kimmenkönig – männliche Person, deren Gesäßfalte ständig sichtbar ist*

Wasserspender – Person, die beim Sprechen spuckt

Формальна складність, відсутність економії мовних засобів у порівнянні з відповідними стандартизованими лексичними одиницями компенсується за рахунок прагматичної дієвості даних композит – привернення уваги комунікативного партнера, “пожвавлення” повідомлення.

Напр.: *Knabberkiste – Mund*

Prozbunker – 1. luxuriöse Villa; 2. großer Gebäudekomplex

Комунікативна цінність їх використання досягається також тим, що ознаки, актуалізовані у процесі найменування, є відображенням згаданої вище суб’єктивної оцінки. Це сприяє ефективнішому відворенню повідомлення в уяві його адресата. Іноді такі слова за своєю “наповненістю” еквівалентні цілим реченням у літературній німецькій мові.

Напр.: *Handykollektor – Person, die fremde Handys einsammelt, überlegt, ob sie diese auf dem Schwarzmarkt vertreibt, und sich zugleich für alternative Energien interessiert*

Одержані результати визначають перспективним дослідження інших словотворчих процесів у лексиці німецького молодіжного сленгу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степанова М.Д. Словообразование современного немецкого языка / Под ред. Т. В. Строевой. – 2-е изд., испр. – М.: КомКнига, 2007. – 376 с.
2. Озуй О.Д. Лексикология немецкой речи: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 416 с.
3. Androtsopoulos J.K. Deutsche Jugendsprache. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998. – 684 S.
4. Chun M. Jugendsprache in den Medien: Eine Jugendsprachliche Analyse von Jugendromanen, Hip-Hop-Texten und Kinofilmen. – 1. Aufl. – Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller, 2007. – 352 S.
5. Last A. Heiße Dosen und Schlammziegen – Ist das Jugendsprache? // Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie. – 1989. – №41. – S.35-68.
6. Runkehl J., Siever T. Kids und Comics. Empirische Untersuchungen zur Comic- und Jugendsprache // Seminar für Deutsche Literatur und Sprache. – Hannover, 1997. – 80 S.
7. Schlobinski P., Heinz H.-Ch. Jugendliche und “ihre” Sprache: Sprachregister, Jugendkulturen und Wertesysteme; empirische Studien. – Opladen: Westdeutscher Verlag, 1998. – 236 S.
8. Wehrli Ch. Anglizismen in BRAVO. Eine empirische Untersuchung mit Schülern. – Zürich: Studentendruckerei, 2002. – 234 S.
9. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка / А.Н.Зуев, И.Д.Молчанова, Р.З.Мурясов и др.; Под рук. М.Д.Степановой. – 2-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 2000. – 536 с.
10. Степанова М.Д., Фляйшер В. Теоретические основы словообразования в немецком языке: Учеб. пособие для филологических факультетов университетов и институтов иностранных языков. – М.: Высшая школа, 1984. – 264 с.
11. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1969. – 326 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Ehmann H.* Affengeil: ein Lexikon der Jugendsprache. – origin. Ausg. 4, durchges. Aufl. – München: C.H.Beck, 1996. – 156 S. 2. *Ehmann H.* Oberaffengeil: neues Lexikon der Jugendsprache. – München: C.H.Beck, 2001. – 160 S. 3. *Ehmann H.* Endgeil – Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache. – 1. Aufl. – München: C.H.Beck, 2005. – 178 S. 4. *Heinemann M.* Kleines Wörterbuch der Jugendsprache. Wörter-Wendungen-Texte. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1989. – 122 S. 5. *PONS* Wörterbuch der Jugendsprache 2003. – Stuttgart: Klett, 2003. – 128 S. 6. *PONS* Wörterbuch der Jugendsprache 2005. – Stuttgart: Klett, 2005. – 128 S. 7. *PONS* Wörterbuch der Jugendsprache 2006. – Stuttgart: Klett, 2005. – 124 S. 8. *PONS* Wörterbuch der Jugendsprache 2007. – Stuttgart: Klett, 2006. – 144 S. 9. *PONS* Wörterbuch der Jugendsprache 2008. Sammelband seit 2001. Von Schülerinnen und Schülern aus ganz Deutschland. – Stuttgart: Klett, 2008. – 288 S.